

Кульбіда С., Біланова О., Іващенко Л. (2022). Модельні програми з «Української жестової мови» у 2022-2023 навчальному році. Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни: *Матеріали науково-практичних серпневих зустрічей*, 30 серпня 2022 року. С.24-29.

Світлана Кульбіда,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу навчання жестової мови
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Ольга Біланова,
вчитель жестової мови
КЗО "Криворізька спеціальна школа "Сузір'я" Дніпропетровської
обласної ради"
Лаура Іващенко,
вчитель жестової мови Хмельницької спеціальної школи №33.

МОДЕЛЬНІ ПРОГРАМИ З «УКРАЇНСЬКОЇ ЖЕСТОВОЇ МОВИ» У 2022-2023 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Українська система освіти осіб з порушеннями слуху (ПС) в сучасних умовах оновлюється з урахуванням державотворчих ініціатив МОН України, зокрема впровадження Державного стандарту базової середньої освіти, в тому числі і для осіб з особливими освітніми потребами (ООП), а саме – зміцнення основи білінгвального (двомовного) навчання для дітей глухих та дітей зі зниженим слухом [1]. Свідченням цього процесу є розроблення модельних програм [2,3] з УЖМ для 5-6 класів для спеціальних закладів загальної середньої освіти для глухих дітей (2 год. на тиждень), для дітей зі зниженим слухом (1 год. на тиждень) і є складовою:

- а) реалізації положень неперервності мовної освіти [4],
- б) ключових напрямів Нової української школи, компетентнісних засад переходу від початкової до базової середньої освіти, зокрема адаптаційного циклу (5–6 кл.) [5].

Предмет «УЖМ» вивчається як:

- а) мова навчання (M_1 – перша мова), а українська словесна мова вивчається як мова опанування (M_2 – друга мова);
- б) мова опанування (M_2 – друга мова), тоді як українська словесна мова вивчається як мова навчання (M_1 – перша мова).

В межах науково-творчої співпраці відділу навчання жестової мови, активної участі двох експериментальних закладів (КЗО "Криворізька спеціальна школа "Сузір'я" Дніпропетровської обласної ради", Хмельницької спеціальної школи №33) Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, які мають досвідчених вчителів української жестової мови, було сформовано авторський колектив, який зайнявся розробленням модельних програм предмету «УЖМ».

Розроблені програми отримали гриф МОН України 28 червня 2022 року, мають досить надійну наукову основу сучасного дискурсу української жестової мови, накопичену у відділі навчання жестової мови Інституту спеціальної педагогіки і психології НАПН України у досягненнях сучасних сурдопедагогіки, сурдопсихології, жестового мовознавства, методики мови – лінгводидактики, а також результатів наукової думки з комп'ютерних інформаційних технологій та інклюзивної педагогіки. Засадничі положення лінгводидактики УЖМ, жестового мовознавства, термінологічного надбання (частин мови, назв розділів і спеціальних особливостей мови) стали підґрунтям для поступових кроків в розумінні, осмисленні, оволодінні УЖМ в умовах традиційного, дистанційного навчання експериментальних закладів України з урахуванням видів інтерактивної навчально-комунікативної діяльності вчителя і здобувача освіти з ПС [6-8]. Адже сучасні здобувачі освіти порушеннями слуху є неоднорідною категорією як глухих учнів, так і зі зниженим слухом учнів, що охоплює:

- умов родинного комунікативного середовища з використанням першої (другої) мов, форм мовлення;
- особливостей мовної депривації учня (різні причини – побажання і очікування батьків щодо мовного питання);
- специфіки вивчення УЖМ з урахуванням набутого «досвіду» мови, комунікації, отримання інформації й розвитку потенціалу мовної особистості.

Кульбіда С., Біланова О., Іващенко Л. (2022). Модельні програми з «Української жестової мови» у 2022-2023 навчальному році. Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни: *Матеріали науково-практичних серпневих зустрічей*, 30 серпня 2022 року. С.24-29.

Тому при розробленні модельних програм 2022 [2,3] основна увага спрямовувалася на активізацію таких форм, методів, стратегій навчання, спілкування, які б ефективно впливали на потенціал здобувача освіти, як мовної особистості [9], на розвиток компетентностей від найнижчого до найвищих рівнів.

Мета програми полягає у виробленні в учнів з ПС на основі змістових компетентнісних ліній, умінь і навичок вільно, комунікативно, виправдано користуватися засобами УЖМ, її стилями, формами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності; в формуванні уявлень про культури надбання і традицій глухих українців у спільноті Українського товариства глухих. Також у програмі чітко окреслено взаємопов'язані завдання:

1) розкриття й формування потенційних можливостей, мовного чуття, здібностей мовної особистості до опанування мовного багатства УЖМ (комунікативне, кінетичне, семантичне, морфологічне, синтаксичне) й активно користуватися ним, удосконалювати у формах жестового й писемного мовлення;

2) розвиток і засвоєння знань, формування вмінь і навичок - необхідних компетентностей для здійснення ефективної комунікації;

3) виховання ціннісного ставлення до української жестової мови, як першої для глухих осіб, усвідомлення естетичної й культурної цінності УЖМ, забезпечення умов і можливостей її використання у житті і діяльності глухої людини в соціумі.

Змістові компетентнісні лінії: комунікативна, мовна, мовленнєва, соціокультурна наскрізно пронизує перекладна.

Виступаючи у ролі двох програм викладання УЖМ для учнів двох категорій, модельний курс «УЖМ» подібно до документів такого типу, відображає

- цільові установки та змістову основу,
- логіку його побудови,

- доцільність вибору технологій навчання та рівнів сформованості компетентнісних умінь і навичок. Основними перевагами цих програм є побудова надійних навичок прийому інформації, сприяння синхронізації сприйняття і тренування мовлення, посилення активного використання жестових одиниць у різних моделях і формах мовлення, інтерпретація тематичних контекстів (інтерактивна комунікативна діяльність) з урахуванням соціокультурних чинників, в тому числі і використання сучасних жестівників УЖМ.

Вивчення навчального матеріалу будується з урахуванням міжпредметних зв'язків. Це сприятиме поглибленому розумінню жестомовних явищ, розширенню світогляду школярів, формуванню в них умінь застосовувати суміжні знання з інших навчальних предметів. Після опанування програми у школярів мають бути сформовані ключові компетентності, базові знання з будови жесту, кінетики, семантики, морфології, синтаксису, міжнародної жестової мови на прикладі Американської жестової мови.

У програмах [2,3] не передбачено поділ годин на вивчення тієї чи іншої теми. Вчитель жестової мови на власний розсуд розподіляє час, беручи до уваги загальну кількість годин, відведену на вивчення предмету «Українська жестова мова» впродовж року, не порушуючи змісту навчального предмета.

Таким чином, у модельних програмах маємо оновлений навчальний курс дисципліни «Українська жестова мова» з усіма його складовими:

- описовий огляд пояснювальної записки для формування загального уявлення про побудову курсу навчання та логіку його розгортання;
- структура предмету, що враховує досягнення у предметних галузях «Лінгводидактика сурдопедагогічного напрямку», «Жестове мовознавство», в межах яких формується сучасна модель вивчення УЖМ, яка поєднує прийоми, технології, стратегії, а також очікувані результати, способи їхнього досягнення;

Кульбіда С., Біланова О., Іващенко Л. (2022). Модельні програми з «Української жестової мови» у 2022-2023 навчальному році. Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни: *Матеріали науково-практичних серпневих зустрічей*, 30 серпня 2022 року. С.24-29.

- деталізований тематичний виклад змісту навчальної дисципліни, заснований на погодженій тематиці міжпредметних зв'язків.

Література:

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМ України № 898 від 30.09.2020.
2. Біланова О.А., Іващенко Л.Д. (2022). Модельна навчальна програма «Українська жестова мова» для 5-6 класів спеціальних закладів ЗСО для глухих дітей. МОН України.
3. Біланова О.А., Іващенко Л.Д. (2022). Модельна навчальна програма «Українська жестова мова» для 5-6 кл. спеціальних закладів ЗСО для дітей зі зниж. слухом. МОН України.
4. Kulbida, S. (2020). Linguistic personality in Ukrainian language education of deaf education direction. *Education: Modern Discourses*, 3, 131-142. <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2020-3-13>
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. МОН України. 20.10.2016. 40 с. [Електр. ресурс]. <https://mon.gov.ua/storage/app/media>
6. Кульбіда С.В. (2018). Конфігурація – компонент жесту. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 4/88, 15-30. Вилучено з <https://doi.org/10.33189/ectu.v4i89.6>
7. Кульбіда С.В. (2019). Лінгводидактичні засади вивчення української жестової мови: *монографія*. Київ: Інтерсервіс, 2019. 238 с.
8. Kulbida, S. (2019). Features of bilingual approach application in special institutions for deaf in Ukraine. *Education: Modern Discourses*, 2, 141-152. <https://doi.org/10.32405/2617-3107-2019-1-17>
9. Кульбіда С.В., Щуцька О.І. (2019). Мовна особистість учня з особливими освітніми потребами у контексті особистісного підходу. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Психолого-педагогічні стратегії безбар'єрного освітнього середовища для дітей з порушеннями зору» (12 березня 2019 року, м. Київ) Інтерсервіс, м. Київ, Україна. С. 25-28.